

Nr 14

Jordbruksutskottets betänkande i anledning av motioner angående produktionsbalansen inom jordbruket och avsättningen av jordbruksprodukter, m. m.

Motionerna

I motionen 1973:323 av herr Helén m. fl. (fp) föreslås, såvitt nu är i fråga (punkten 2 i vad avser stödet till s. k. animaliefabriker), att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer att 1972 års jordbruksutredning genom tilläggsdirektiv ges i uppdrag att göra en översyn av frågor rörande jordbrukets rationalisering, varvid de riktlinjer som anges i motionen blir vägledande.

I motionen 1973:783 av herr Hedin m. fl. (m) hemställs att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts beträffande angelägenheten för statsmakterna att biträda i strävandena att nå en bättre produktionsbalans inom svenskt jordbruk.

I motionen 1973:930 av herr Sjönell m. fl. (c) hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t anholder om utredning angående Sveriges självförsörjningsgrad beträffande protein och proteinproduktion.

I motionen 1973:1388 av herr Fälldin m. fl. (c) hemställs, såvitt nu är i fråga (punkterna 5 c, d, e och f), att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer att c) 1972 års jordbruksutredning får i särskilt uppdrag att granska alla de med strukturförändringarna i animalieproduktionen förenade problemen – särskilt beträffande slaktsvins- och äggproduktionen – samt framkomma med förslag i syfte att begränsa de skadliga verkningarna av den fabriksmässiga produktionen, d) överläggningar upptas med EEC i syfte att trygga svensk export av bl. a. spannmål, fläsk och smör till detta område, e) allt tänkbart stöd lämnas för utveckling av export av jordbruksprodukter till Japan och Öststaterna liksom även till Norge och andra EFTA-länder med importbehov, f) 1972 års jordbruksutredning får i uppdrag att undersöka och framkomma med förslag i syfte att främja propaganda utomlands för svenska jordbruksprodukter.

Utskottet

I motionen 1973:783 anføres att den bristande produktionsbalansen torde vara det problem som det inom jordbruksnäringen f. n. är mest angeläget att komma till rätta med. Det erinras om att ett intensivt arbete är i gång för att från flera håll angripa denna bristande balans, som orsakar stora kostnader när det gäller att avsätta förekommande överskottsproduktion. Enligt motionärernas mening är det nödvändigt att

statsmakterna hjälper till för att snarast möjligt åstadkomma en bättre balans. Problemet berörs även i motionen 1973:241, vari bl. a. betonas önskvärdheten av en ändring av produktionens inriktning och av temporära åtgärder från statsmakternas sida för att underlätta avsättningen av uppkomna besvärande överskott. Detta skulle t. ex. kunna ske genom stöd till lagring av tillfälliga överskott. Enligt motionen 1973:783 bör riksdagen som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anförts beträffande angelägenheten för statsmakterna att biträda i strävandena att nå bättre produktionsbalans inom svenskt jordbruk. Utskottet får i anslutning härtill anföra följande.

Inom den svenska jordbruksproduktionen har under de två senaste decennierna förekommit överproduktion av flera viktiga jordbruksprodukter. Mot angivna bakgrund framhölls i propositionen 1967:95 angående riktlinjer för jordbrukspolitik att det var angeläget att produktionen i snabb takt anpassades så att för jordbruket kostsam överproduktion såvitt möjligt kunde undvikas. Även jordbruksutskottet framhöll att det från jordbrukets synpunkt var angeläget att produktionens omfattning inte var sådan att jordbruket belastades med stora kostnader för att subventionera exporten (JoU 1967:25). Efter år 1967 har produktionsmönstret ändrats i vissa avseenden. Från att ha karakteriserats av en betydande överproduktion av mjölk uppvisar jordbruksproduktionen en mera balanserad utveckling i fråga om mjölk. Samtidigt har dock spannmålsproduktionen ökat kraftigt. Det har därför under senare år varit nödvändigt att exportera spannmålsöverskott till priser som medfört att regleringsekonomin på spannmålsområdet utsatts för påfrestningar. Mot denna bakgrund uppdrog Kungl. Maj:t i början av förra året åt lantbruksekonomiska samarbetsnämnden att redovisa förslag till olika åtgärder med anledning av utvecklingen av spannmålsproduktionen. I direktiven till den förra året tillsatta utredningen av vissa frågor inom jordbrukspolitik, 1972 års jordbruksutredning, har frågan om hur överskottsproduktion av jordbruksprodukter skall kunna undvikas tagits upp som en huvudfråga. Utredningen, som har att undersöka vilka metoder som kan användas för att undvika permanent överskottsproduktion, bör enligt direktiven utnyttja det material som lantbruksekonomiska samarbetsnämnden lägger fram med anledning av sitt uppdrag.

Enligt utskottets mening är det angeläget att förlustbringande överskottsproduktion av jordbruksprodukter så långt möjligt undviks. Utskottet förutsätter dock att lantbruksekonomiska samarbetsnämndens och jordbruksutredningens överväganden skall kunna ge underlag för effektiva åtgärder för att tillgodose angivna syfte. Med hänsyn härtill finner utskottet motionen 1973:783 inte påkalla något särskilt initiativ från riksdagens sida.

I motionen 1973:1388 framförs ett yrkande (5 c) att 1972 års jordbruksutredning bör få i särskilt uppdrag att granska alla de med strukturförändringarna i animalieproduktionen förenade problemen — särskilt beträffande slaktsvins- och äggproduktionen — samt framkomma

med förslag i syfte att begränsa skadliga verkningar av den fabriksmässiga produktionen. Även i motionen 1973:323 föreslås att jordbruksutredningen ges uppdrag att se över bl. a. frågan om samhällsstöd till s. k. animaliefabriker.

Enligt utskottets mening hänger nu ifrågavarande spörsmål i viss mån samman med de frågor som 1972 års jordbruksutredning har att behandla i samband med övervägandena rörande överskottsproduktionen inom vissa delar av jordbruket. Utskottet föreslår därför att motionerna 1973:323 och 1973:1388 i berörda delar överlämnas till utredningen för att övervägas i nyssnämnda sammanhang. Vad nu sagts bör även gälla yrkandet i motionen 1973:1388 om vissa undersökningar och förslag i syfte att främja propaganda utomlands för svenska jordbruksprodukter.

Ytterligare några frågor som har samband med produktionsbalansen och behovet att främja avsättningen av jordbruksprodukter tas upp i motionen 1973:1388. Sålunda föreslås bl. a. (yrkande 5 d) att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer att överläggningar tas upp med EEC, i det följande benämnt EG, i syfte att trygga svensk export av bl. a. spannmål, fläsk och smör till detta område. Vidare framställs ett yrkande (5 e) att allt tänkbart stöd bör lämnas för utveckling av export av jordbruksprodukter till Japan och de östeuropeiska staterna liksom även till Norge och andra EFTA-länder med importbehov.

I anledning av yrkandet om överläggningar i syfte att främja exporten till EG-länderna får utskottet erinra om att motsvarande motionsyrkande behandlades av förra årets riksdag i samband med riksdagens godkännande av avtal med de europeiska gemenskaperna m. m. (prop. 1972:135, UU 1972:20, rskr 1972:311). I fråga om förhandlingar rörande bibehållande av exporten av svenska jordbruksprodukter till såväl det utvidgade EG som kvarvarande EFTA-länder hänvisade utrikesutskottet till de initiativ som redan tagits i detta avseende. Utrikesutskottet noterade därvid att Sverige vid förhandlingarna som föregått avtalet understrukt att utvidgningen av EG-området, i vad angick jordbruks- och fiskeområdet, skulle komma att medföra problem för den traditionella svenska exporten till de nya medlemsländerna av bl. a. oljor och fetter, fiskvaror, bacon och smör. Sverige hade förklarat sin avsikt att med hänvisning till bestämmelserna i art. 15 i avtalet mellan Sverige och EG ta upp förekommande problem i syfte att finna lämpliga lösningar på dem. Gemenskaperna hade noterat det svenska uttalandet och konstaterat att problem som uppstår kunde tas upp i det gemensamma förvaltningsorganet. Under hösten 1972 hade också kontakter inletts mellan vissa av de kvarvarande EFTA-länderna i syfte att nå överenskommelse och ömsesidiga lättnader i exporten av jordbruksprodukter. Utrikesutskottet fann mot bakgrund av det anförda att motionärernas önskemål var i huvudsak tillgodosett och hemställde att riksdagen skulle anse berörd motion vara i förevarande avseende besvarad med vad utskottet anfört. Detta blev också riksdagens beslut.

Efter det att riksdagen sålunda behandlade frågan har överläggningar den 2 februari detta år ägt rum inom den s. k. blandade kommittén, som

enligt avtalet med EG bildats med representanter för å ena sidan Sverige och å andra sidan gemenskapen för att administrera och vaka över avtalets tillämpning. Enligt avtalets art. 15 är det inom ramen för denna kommitté som de avtalsslutande parterna skall undersöka de svårigheter som kan uppkomma i deras handel med jordbruksprodukter och söka finna möjliga lösningar. Mot bakgrund av det anförda finner jordbruksutskottet liksom tidigare utrikesutskottet något särskilt uttalande i ämnet inte påkallat från riksdagens sida.

Beträffande jordbruksexporten till kvarvarande EFTA-länder har enligt vad jordbruksutskottet inhämtat överläggningar redan ägt rum med Finland och Schweiz och överläggningar med även andra av dessa länder torde kunna påräknas. Utskottet vill vidare fästa uppmärksamheten på den förstärkning av den svenska utlandsrepresentationen på lantbrukets, skogsbrukets och miljövårdens områden som riksdagen på utskottets förslag uttalat sig för vid behandlingen av årets statsverksproposition (JoU 1973:1, p. 2). Med hänsyn till angivna förhållanden anser utskottet att syftet med yrkandet 5 e i motionen 1973:1388 kan väntas bli tillgodosett utan någon riksdagens särskilda åtgärd.

I motionen 1973:930 erinras om att 1967 års riksdagsbeslut om riktlinjer för jordbrukspolitiken bl. a. angav att jordbruksproduktionen i fredstid skulle uppgå till en viss närmare angiven självförsörjningsgrad, som därvid definierades som den totala produktionen av s. k. egentliga jordbruksprodukter uttryckt i procent av den totala konsumtionen, båda angivna i kalorier. Motionärerna framhåller att jordbruksprodukternas energinnehåll emellertid inte är det enda relevanta måttet på deras värde som människoföda. För att denna skall vara fullvärdig måste den innehålla mycket annat, såsom protein, mineral och vitaminer. Enligt motionen skulle en beräkning av självförsörjningsgraden i fråga om protein ha stor jordbrukspolitisk betydelse, och motionen utmynnar i en hemställan om att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om utredning av denna fråga.

Utskottet får i anledning härav anför att Kungl. Maj:t — med hänsyn till att självförsörjningsgraden i fredstid var ett osäkert mått på det svenska jordbrukets produktionskapacitet och förmåga att försörja befolkningen med livsmedel i krislägen — år 1970 uppdrog åt lantbruks-ekonomiska samarbetsnämnden att göra en översyn av metodiken m. m. för beräkning av produktions- och konsumtionsutvecklingen samt försörjningsbalansen på livsmedelsområdet. Nämnden skulle därvid särskilt beakta jordbrukets och trädgårdsnäringens potentiella produktionsresurser. Nämnden, som tillsatt en särskild arbetsgrupp — den s. k. försörjningsgruppen — med uppdrag att utreda nämnda frågor, har nyligen till jordbruksdepartementet ingivit en av försörjningsgruppen utarbetad rapport i ärendet. Rapporten har genom beslut av Kungl. Maj:t den 2 mars i år överlämnats till 1972 års jordbruksutredning. Jordbruksutredningen bör enligt direktiven överväga om det, med hänsyn till de förändringar som skett under senare år av produktionsinriktning och produktionsteknik eller av andra skäl, finns anledning att ompröva

produktionsinriktningen. Motionen 1973:930 föreslås med hänsyn till vad nu anförts inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. överlämnar motionen 1973:323, yrkande 2 såvitt avser stöd till s. k. animaliefabriker, samt motionen 1973:1388, yrkandena 5 c och f, till 1972 års jordbruksutredning,
2. lämnar motionen 1973:783 utan åtgärd,
3. lämnar motionen 1973:930 utan åtgärd,
4. anser motionen 1973:1388, yrkande 5 d, besvarad med vad utskottet anfört,
5. anser motionen 1973:1388, yrkande 5 e, besvarad med vad utskottet anfört.

Stockholm den 27 mars 1973

På jordbruksutskottets vägnar

NILS G. HANSSON

Närvarande: herrar Hansson i Skegrie (c), Mossberger (s), Persson i Skänninge (s), Antby (fp), Hedin (m), Hedström (s), Jonasson (c), Augustsson (s), Larsson i Borrbby (c), fru Lindberg (s), herrar Takman (vpk), Berndtsson i Bokenäs (fp), fröken Anderson i Lerum (s) *, fru Theorin (s) och herr Leuchovius (m)*,

dock att vid behandlingen av motionerna 1973:323, yrkande 2, och 1973:1388, yrkande 5 c, herrar Magnusson i Tanum (s), Johansson i Holmgården (c)* och Strömberg (fp) deltagit i stället för herrar Hedin (m), Berndtsson i Bokenäs (fp) och fröken Anderson i Lerum (s).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

Särskilda yttranden

1. av herrar Hansson i Skegrie (c), Antby (fp), Hedin (m), Jonasson (c), Larsson i Borrbby (c), Berndtsson i Bokenäs (fp) och Leuchovius (m), som anför:

Det avtal som Sverige träffat med EG-marknaden kommer sannolikt att innebära nackdelar för jordbruket genom minskade avsättningsmöjligheter inom denna marknad. Med hänsyn till det produktionsöverskott som tycks bli bestående på grund av det svenska jordbrukets höga standard bör det vara en allmän angelägenhet att öka avsättningsmöjligheterna eller åtminstone bibehålla så mycket som möjligt av de tidigare. Det beslut som riksdagen har fattat om en utökad lantbruksrepresentation i de östeuropeiska staterna torde i viss mån kunna innebära bättre avsättningsmöjligheter.

I motionen 1973:1388 krävs åtgärder för att öka det utrymme för jordbruksexport till EG-marknaden som avtalet stipulerar. Utskottets

majoritet har hänvisat till den s. k. blandade kommitté som har tillsatts såsom ett kontaktorgan med denna gemensamma marknad. Huruvida denna kommitté verkligen har den uppgift som avses i motionsyrkandet torde inte vara helt klarlagt. Sävitt man kan tolka bestämmelserna är denna kommitté närmast att betrakta som ett administrativt organ som har till uppgift att handlägga frågor som uppstår i anledning av det träffade avtalet. Huruvida den också har till uppgift att ta upp förhandlingar om vidgat utrymme för exporten framgår inte lika klart. Utskottet anser emellertid att så är fallet och framhåller sålunda: "Enligt avtalets art. 15 är det inom ramen för denna kommitté som de avtalsslutande parterna skall undersöka de svårigheter som kan uppkomma i deras handel med jordbruksprodukter och söka finna möjliga lösningar. Mot bakgrund av det anförda finner jordbruksutskottet liksom tidigare utrikesutskottet något särskilt uttalande i ämnet inte påkallat från riksdagens sida."

Detta uttalande från utskottets sida innebär att de krav som motionärerna framställt kan och bör tas upp i den blandade kommittén. Detta konstaterande är därför att hälsa med tillfredsställelse.

Hittills har denna blandade kommitté sammanträtt endast en gång, nämligen den 2 februari i år. Då framställdes visserligen en svensk begäran att jordbruksfrågorna skulle tas upp på dagordningen som en särskild punkt. Från svensk sida erinrades också om att Sverige under förhandlingarna understrukt att EG:s utvidgning kunde väntas medföra problem för den traditionella svenska exporten till medlemsländerna av bl. a. bacon, smör och spannmål. Man betonade också de svårigheter som kan väntas uppstå på den engelska marknaden, och man ansåg det därför angeläget att följa utvecklingen och att diskussioner inleddes i syfte att vidta lämpliga åtgärder för att möta uppkommande svårigheter.

Från EG:s sida ansåg man att den svenska deklarationen berörde en hypotetisk situation som man endast kunde ta ad notam. Man gav uttryck åt förhoppningen att sådana problem inte skulle uppkomma.

Några diskussioner om hur man skall kunna finna lösningar på den svenska exporten till bl. a. Storbritannien har alltså inte kommit i gång. Långt mindre har åtgärder för ökad export till övriga medlemsstater vidtagits. Det torde närmast tyda på att den blandade kommittén inte är rätt forum för att föra förhandlingar om en vidgad jordbruksexport utan att det härför bör tillsättas en speciell arbetsgrupp.

Såsom förut sagts bör det vara ett allmänt intresse att öka avsättningen av jordbruksprodukter och dessutom vara en moralisk skyldighet för statsmakterna att göra allvarliga ansträngningar i detta syfte. Jordbruket har lojalt ställt sig bakom det träffade handelsavtalet och inte krävt en fastare anslutning, vilket bör tas i beaktande vid åtgärder i ovan nämnt syfte. Det är därför angeläget framhålla att, därest den blandade kommittén inte lyckas lösa de uppgifter utskottet tillagt den, det blir angeläget för regeringen att genom en särskild kommitté eller arbetsgrupp söka förbättra det svenska jordbrukets avsättning inom EG-marknaden.

2. av herr Takman (vpk), som anför:

I en motion utan direkt anknytning till detta ärende har hemställts om vidareutbildning i jordbruksfrågor för Sveriges Radios reportrar. Uppslaget är beaktansvärt, men man kan fråga sig om det räcker med denna förebyggande utbildning för denna begränsade folkgrupp. Ett allmänt främjande av förståelsen bland lantbrukare och andra medborgare för det språk som utvecklats inom jordbrukspolitiken förefaller vara lika välmotiverat.

Det aktuella betänkandet är ett exempel ur högen. Dess stil kan spåras tillbaka till Kungl. Maj:ts proposition 1967:95, den agrara motsvarigheten till Karl XII:s bibel. Produktionen skulle, enligt denna urkund, anpassas i snabb takt så att "för jordbruket kostsam överproduktion såvitt möjligt kunde undvikas". Denna idealiska situation är dock svår att få till stånd över hela fältet på en och samma gång. Sedan man kommit till rätta med en betydande överproduktion av mjölk, blev det ett mycket bekymmersamt spannmålsöverskott.

Men trots att man inte lyckats hålla locket på i ena kanten utan att det bubblar upp i andra kanten, vilket kan tyda på att jordbruksministern har Pascals princip i grytan, är det alltså angeläget, enligt jordbruksutskottets betänkande 1973:14, att förlustbringande överskottsproduktion av jordbruksprodukter så långt möjligt undviks. Man bör lägga märke till uttrycket "förlustbringande överskottsproduktion av jordbruksprodukter". Alla borde här förstå att fosterlandet är i fara och att räddningen ligger i en vinstgivande missväxt.

I USA, där man tidigt upptäckte den logiska förlängningen av denna jordbrukspolitiska filosofi, betalas statliga premier för mark som inte brukas och grisar som inte föds upp. Genom att främja förståelsen för det språk som utvecklats i anslutning här till har man hos allmänheten utvecklat en spontan beredskap att hjälpa till, vilket kan visas med lättfattliga exempel. Sålunda skrev en potentiell grisuppfödare J. B. Lee i Texas till sin valkrets' ledamot i representanthuset den 20 mars 1963 att en av hans vänner just hade fått en tusendollarcheck för att han inte födde upp grisar. "Vad jag önskar veta", skrev herr Lee, "är vad som enligt er mening är den bästa sortens farm att inte föda upp grisar på och den bästa sortens grisar att inte föda upp. Min vän är mycket förhoppningsfull beträffande sin rörelses framtid. Han har fött upp grisar i över tjugo år, och det mesta han någonsin tjänade var 400 dollar tills nu i år när han fick 1 000 dollar för att inte föda upp grisar. Jag önskar komma i gång så snart som möjligt eftersom detta tycks vara en lämplig årtid för att inte föda upp grisar."

